

SEGREGACIJA – LY I UŽIMTUMO SEGREGACIJA - GENDER SEGREGATION (lot. *segregatio* – atskyrimas)

Ly i užimtumo segregacija (profesin segregacija) arba atskyrimas profesiniu požiūriu pagal lyties požymį suvokiama kaip stabili tendencija darbinti vyrus ir moteris pagal griežtai apibrėžtas profesijas, ekonomikos šakas ir pareigybes. Feministinėje ekonominėje teorijoje skiriamos dvi rūšys profesin segregacija: horizontali ir vertikali. HPS suvokiama kaip netolygus vyrų ir moterų pasiskirstymas pagal ekonomikos šakas ir profesijas, VPS – netolygus pasiskirstymas pagal pareigų hierarchiją. HPS ir VPS, veikdamos kartu, sukelia dvigubą dirbančių moterų diskriminaciją.

Ekonominėje teorijoje moterų ir vyrų santykiai, susiklostę darbo rinkoje, nagrinjami laikantis neoklasikinės (*mainstream*) ir marksistinės prielaidos traktavimo.

Diskriminaciją užimtumo srityje neoklasikai laiko vienu svarbiausių socialinių veiksnių, paaiškinančių LUS darbo rinkoje.

Neoklasikiniu požiūriu LUS gvildinama laikantis tokių labiausiai paplitusių teorijų: *žmogiškojo kapitalo* – moterys ir vyrai savo išteklius investuoja darbo rinkoje nevienodai, t. y. vyrų investicijos susijusios su tuo žmogiškojo kapitalo dalimi, kuri padidina našumą darbo rinkoje, o pagrindinės moterų investicijos – su žmogiškojo kapitalo „ne rinkos“ dalimi, didinantią darbo našumą namų ūkyje; *diskriminacijos darbo rinkoje* – darbdavio, vartotojo arba bendradarbių diskriminacija kaip teikiama pirmenybės padarinys, tokios diskriminacijos pagrindas „statistiniu“ neigiamu nusistatymu dėl savybių ir charakteristikų, kurios būdingos visoms moterims ir perkeliama konkrečioms moterims, ir *monopolinė darbo rinkos struktūra* – darbo rinkoje konkurencinga, joje veikia monopolinės jėgos, o lytis ir ras yra kriterijai, pagal kuriuos darbo jėga skirstoma į grupes, nekonkuruojančias tarpusavyje. Šiuo atžvilgiu geriausiai žinoma dvilypės darbo rinkos koncepcija (*dual labor market*), suponuojanti dvi iš principo skirtingas užimtumo sektorių egzistavimą. Pirminiame sektoriuje sukoncentruotos darbo vietos su dideliu užmokesiu, stabilium užimtumu, geromis darbo sąlygomis ir paaukštinimo tarnyboje perspektyvomis. Antriniame sektoriuje – darbo vietos su žemu darbo užmokesio lygiu, nestabiliu užimtumu, be augimo perspektyvų. Moterys ir nacionaliniai bei rasiniai mažumų atstovai dirba daugiausia antriniame sektoriuje. Darbo mobilumas tarp sektorių ribotas, dėl to skirtumai tarp jų nemažėja. Tyrimai rodo, kad investicijos žmogiškąjį kapitalą adekvačiai atsiperka tik pirminiame sektoriuje: čia matyti stabili koreliacija tarp išsilavinimo ir kvalifikacijos, viena vertus, ir darbo užmokesio, kita vertus. Koncepcija kritikuojama dėl schematiškumo ir faktinio nesugebėjimo paaiškinti darbo rinkos suskirstymą du sektorius priešais.

Pagrindinės feministinės kritikos pastabos dėl LUS problemos neoklasikinės interpretacijos per investavimo žmogiškąjį kapitalą skirtumus susijusios su tuo, kad tarp moteriškų profesijų yra daug tokių, kurioms reikia aukštos kvalifikacijos, tačiau jos turi menką socialinį statusą ir todėl apmokamos mažiau negu pagal kvalifikaciją prilyginamos vyrų profesijoms, ir su teze apie ekonominį lyčių darbo pasidalijimo šeimos viduje ir atitinkamai darbo rinkoje efektyvumą.

Feministiški požiūriu visiškai nepakanka tiesiog konstatuoti lyčių pranašumą užimtumo atžvilgiu egzistavimą, kur kas svarbesnis uždavinys yra tirti pranašumų šaltinį paieška ir jų pokyčių prognozavimas. Psichoanalitinė moters ir vyro identiteto formavimosi teorija (Nancy Chodorow) rodo, kad vyriškas identitetas formuojasi veikiant priklausomybėms nuo motinos, iš jų vyriškumą viešąjį erdvę, kuri priešpriešinama moteriškam namų pasauliui. Tai, kad moterys valdo viešąjį erdvę (iš dalies tai ir iš jimas darbo rinkoje), vyrai vertina kaip grėsmę jų identitetai ir sukelia aktyvų pasipriešinimą, kuris gali gauti ir lyties diskriminacijos formą.

Marksizmas ir marksistinis pakraipos feminizmas aiškina moterį ir vyrų nelygį darbo rinkoje pradiniu tašku laikydamas kapitalistinius visuomeninius santykius. Moteris vertinama kaip priklausoma ir marginalinė darbuotojų kategorija, o didesnis jos eksploatavimo lygis sukuria papildomą naudą darbdaviams. Pagal tokią prieigą populiariausios yra *darbo proceso koncepcija, ciklinis rezervinis darbo armijos koncepcija, marksistinis darbo rinkos segmentacijos teorija*. Visos tos koncepcijos turi bendrą pažeidžiamą vietą – jos aiškiai pervertina kapitalistinius darbo santykius vaidmenį ir nepakankamai vertina *gender* santykių reikšmingumą, nelaikydamos jų savarankišku nelygį šaltiniu.

Žr. *Atotrakis (gender gap), diskriminacija, marksistinis feminizmas, identitetas, tapatumas.*

Literatūra:

Abbot P. & Wallace C., *An introduction to sociology: feminist perspectives*, Routledge: London & NY, 1992;
Barron R.D. & Norriss, E.M. "Sexual divisions and the dual labour market"/D.Barker. & S.Allen (eds.) *Dependence and Exploitation in Work and Marriage*, Longman: London, 1976;
Chodorow N., *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*, University of California: Berkeley, CA, 1978;
Hakim C., *Occupational Segregation*, Department of Employment: London, 1979.

„
“, Kn.:
1, : - « »
2001.

Alina Žvinklienė